

2. Чинники, складові і результати запровадження і реалізації антикризової політики в окремих країнах світу та Україні. Прогноз соціально-економічного розвитку України у 2021р. / Наук. ред. В. Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2021, 200с;
3. Статистика показника ВВП. – Режим доступу до ресурсу: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2010&locations=UA-PL&most_recent_year_desc=true&start=1991
4. Статистика зміни валютних курсів. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.investing.com/currencies/>
5. Статистика національного боргу, експорту, імпорту. – Режим доступу до ресурсу на сайті: <https://countryeconomy.com/>
6. Міжнародні резерви Польщі. – Режим доступу до ресурсу: <https://knoema.ru/atlas/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B0/%D0%9C%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B5-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8B>
7. Національний банк України: міжнародні резерви України. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics?startDate=01.07.1991&endDate=01.07.2019>

Лук'янчук І. О.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», студент 4-го курсу

СИСТЕМНА ДИНАМІКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ

Економіка останнім розвивається в умовах турбулентності, а глобалізація призвела до посилення і розширення мережі факторів впливу на динаміку змін. В ході прийняття рішень необхідно усвідомлювати наслідки того чи іншого вибору по багатьох векторах і складових. Важливість цієї проблеми підтверджена тим, що Нобелівською премією в галузі економічних наук за 2021 рік нагороджені дослідники, які розвинули методологію аналізу причинно-наслідкових зв'язків [1]. Податкові надходження є основним джерелом доходів бюджетів в Україні і на динаміку цих надходжень впливає низка взаємопов'язаних факторів. Отже, дослідження системної динаміки податкових надходжень до бюджету є вельми актуальною задачею.

Системна динаміка застосовує побудову діаграм причинно-наслідкових зв'язків і впливів одних показників на інші впродовж часового ряду. Щоб дослідити систему, необхідно насамперед визначити її складові елементи і встановити взаємозв'язки між ними. Числові значення показників і темпи їх зрушень є необхідними і достатніми змінними для опису динамічної системи.

Процес дослідження системної динаміки починається з окреслення проблеми, яка має бути вирішена – ситуації, яка потребує кращого осмислення, або певної практики, яка має бути відкоригована (вдосконалена). При цьому, основними чинниками успіху аналізу є визначення елементів (факторів впливу) системи, інформації про стан кожного її елементу, а також застосовуваних підходів для прийняття рішень [2].

Ключова інформація в рамках аналізу податкових надходжень до бюджетів України наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові дані в рамках аналізу податкових надходжень до бюджетів за 2016-2020 роки*

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
ВВП офіційний, млрд. грн.	2385,4	2981,2	3560,3	3977,2	4191,8
Рівень тіньової економіки, %	35	32	31	28	30

ВВП потенційний, млрд. грн.	3220,29	3935,18	4663,99	5090,82	5449,34
Доходи бюджетів, млрд. грн.	782,9	1017,0	1184,3	1289,8	1376,7
Фактичні податкові надходження, млрд. грн.	650,8	828,1	986,3	1070,3	1136,7
Потенційні податкові надходження, млрд. грн.	878,58	1093,16	1292,12	1370,01	1477,68
Рівень реалізації фіскального потенціалу, %	74,07	75,76	76,34	78,13	76,92
Фіскальний потенціал податкової системи, млрд. грн.	878,58	1093,16	1292,12	1370,01	1477,68

*) за даними статистичної звітності та результатами розрахунків

Отже, практичною проблемою, яка обумовлює старт процесу аналізу по методології системної динаміки, є недостатньо високий рівень реалізації фіскального потенціалу в Україні.

Слід також зазначити, що основною складовою податкових надходжень в Україні є податок на додану вартість. У 2020 році обсяг цього податку складав 29,1% від доходів бюджету. На другому місці знаходиться податок на доходи фізичних осіб – 21,4% від доходів бюджету. На третьому місці знаходиться акцизний податок – 11,2%.

Основними факторами системної динаміки податкових надходжень до бюджетів є бази оподаткування (за кожним окремим видом податків), відповідні ставки оподаткування, рівень інфляції і частка тіньової економіки. При цьому, слід зазначити, що є певні закономірності взаємодії (взаємозалежності) цих факторів впливу на податкові надходження. Наприклад, сума офіційних прибутків підприємств зростає зі зниженням ставки ППП, а при підвищенні ставки ППП бізнес більшою мірою уходить в тінь і показує менші офіційні прибутки.

Ключовими напрямками покращення динаміки податкових надходжень є введення диференційованих ставок податків, фіскальне стимулювання створення нових робочих місць, покращення інвестиційного клімату, зниження частки тіньової економіки, покращення державного фінансового менеджменту.

Отже, в контексті системної динаміки, можна сформулювати дві ключові пропозиції щодо покращення реалізації фіскального потенціалу.

По-перше, для кожного виду податків слід розробити оптимальну шкалу диференційованих ставок – так, щоб підвищити питомі податкові надходження з успішних платників і забезпечити соціальну справедливість; проте, з іншого боку, не перейти за межу дії конкурентних стимулів підвищення продуктивності економіки. А по-друге, в рамках створення моделей системної динаміки, можна застосовувати метод функціонального аналізу систем FAST (Functional Analysis System Technic).

FAST є інструментом формування логічних схем створення цінності [3]. Отже, він має потенціал принести значну користь у побудові діаграм причинно-наслідкових зв'язків і впливів одних показників на інші впродовж часового ряду.

Список літератури

- 1.The prize in economic sciences 2021. The royal Swedish Academy of Sciences. Available at: www.kva.se
- 2.Forrester, J. W. (1993). System Dynamics and the Lessons of 35 Years. A Systems-Based Approach to Policymaking (с. 199–240). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-3226-2_7
- 3.SAVE International (2007). Value Methodology Standard and Body of Knowledge. Available at: http://www.pinnaclesresults.com/images/VE_Standard_from_SAVE.pdf